

4 червня 2001 року, за ініціативою програми “Уповноважена освіта”, відбулася перша зустріч ініціативної групи, яка обрала собі ім’я – Всеукраїнська мережа громадських освітніх ініціатив. До неї увійшли програми “Дебати”, “Критичне й візуальне мислення”, “Крок за кроком”, “Практичне право”, “Уповноважена освіта”.

Чотири з них (“Дебати”, “Критичне й візуальне мислення”, “Крок за кроком”, “Практичне право”) були ініційовані на мережевому рівні і походять зі США.

“Уповноважена освіта” походить з України і перетворилася на мережеву лише на четвертий рік свого існування.

Всі ці програми підтримані Міжнародним фондом “Відродження” та Інститутом відкритого суспільства.

На думку присутніх, мережа має бути *відкритою, горизонтальною та сильною* всередині.

Можливі спільні дії в рамках мережі визначені такі:

- публічна презентація мережі та програм
- інформування
- спільні проекти
- лобіювання, зокрема, й Міносвіти та науки, з питань національної доктрини освіти, центру незалежного тестування, інформаційної бази тощо
- інтеграція програм в національну освіту
- фіксування набутків у формальному полі
- створення спільного глосарію
- створення веб-сайту
- спільний фондрейзинг
- спільні акції (тренінги, школи тощо)
- створення буклету
- створення друкованого органу

Присутні не оминули увагою й можливі ризики на шляху розвитку мережі:

- брак людських ресурсів, зокрема, на адміністрування
- упереджене ставлення з боку суспільства
- обмеження індивідуальної свободи кожної програми
- внутрішня конкуренція
- розподіл грошей
- відсутність спільного офісу

Місія Мережі:

сприяння реформуванню освіти в Україні на засадах відкритого суспільства.

Мета:

об'єднання зусиль громадських освітніх ініціатив для демократизації освіти шляхом її гуманізації, гуманітаризації, децентралізації.

Завдання:

- вироблення чітких критеріїв і механізмів реалізації ініціатив
- створення пакету “шляхів” формалізації програм
- створення нових механізмів формалізації освітніх ініціатив

проект Положення

ПОЛОЖЕННЯ

МЕРЕЖІ ГРОМАДСЬКИХ ОСВІТНІХ ІНІЦІАТИВ

1. Загальні засади

- 1.1. Мережа – це добровільне об'єднання недержавних організацій, освітніх програм та окремих осіб, що працюють добровільно разом з метою об'єднання зусиль громадських освітніх ініціатив для демократизації освіти шляхом її гуманізації, гуманітаризації, децентралізації.
- 1.2. Мережа діє на території України в межах чинного законодавства.
- 1.3. Мережа створена на необмежений термін.
- 1.4. Мережа може використовувати затверджений логотип.

2. Мета та її досягнення

- 2.1. Мета Мережі – об'єднання зусиль громадських освітніх ініціатив для демократизації освіти шляхом її гуманізації, гуманітаризації, децентралізації.
- 2.2. Шляхи досягнення: вироблення чітких критеріїв і механізмів реалізації ініціатив; створення пакету “шляхів” формалізації програм; створення нових механізмів формалізації освітніх ініціатив

3. Члени, їх права та обов'язки

- 3.1. Членами Мережі можуть бути як юридичні особи – недержавні організації, так і фізичні особи та групи осіб, діяльність яких спрямована на досягнення мети Мережі.
- 3.2. Прийом в члени Мережі проводиться на підставі ...

4. Координаційні органи мережі

Було запропоноване визначитися, чи прийматимуться до Мережі іноземні члени; чи матимуть вони різний статус, а також продумати механізми розв'язання можливих проблем всередині самої Мережі.

Далі ми презентуємо наміри розвитку Мережі, програми-учасниці, а також стратегії і тактики, які вони використовують для досягнення власних цілей. Цього числа ми пропонуємо дві стратегії і сподіваємося, що надалі зможемо подати матеріали й інших програм.

Ми також вміщуємо інформацію з Узбекистану, де теж відбулися спільні зустрічі і тренінги освітніх програм, підтриманих Фондом Сороса – Узбекистан.

ДЕБАТИ

Назва програми (контактні телефони, адреса): Програма “Дебати” (директор програми – Елла Ламах, директор Центру - Валерій Марданенко, національний координатор - Сергій Петров.

Інформаційно-методичний Центр “Дебати”.

Адреса: 01023, Україна, м. Київ, вул. Мечнікова 16, кв. 5

Тел: (+380 44) 246- 6617 (факс), 220- 9085

Ел. Пошта: debate@cent.kiev.ua

Стисла характеристика напрямків реалізації програм:

Дебати в Україні існують як у в формі методики викладання предметів в школі, так і в формі клубної роботи. В рамках програми Дебати часто проводяться турніри, на яких застосовується Олімпійська система відбору - переможцем виходить найкраща команда, починаючи з клубного рівня до міжнародного. На турніри запрошуються експерти для незалежного оцінювання, досвідчені судді для винесення рішення та широке коло аудиторії.

Програма реалізується наступним чином:

- клубні турніри – турніри проводяться в межах одного клубу для набуття досвіду та вдосконалення навичок Дебатів;
- міжклубні турніри проводяться між представниками двох або більше клубів для перевірки свого рівня можливостей;
- регіональні турніри – в них беруть участь найкращі команди клубів. Проводяться раз на рік;
- Всеукраїнські турніри – в них беруть участь команди-переможниці регіональних турнірів. Проводяться раз на рік;
- міжнародні турніри в них беруть участь команди-переможниці Всеукраїнських англomовних турнірів задля представлення програми Дебати в Україні на міжнародному рівні. Представництво формується з кращих промовців національних турнірів. Проводяться раз на рік.
- семінари – проводяться для вдосконалення знань про Дебати для отримання відомостей про нововведення;
- літні табори - проводяться для новачків програми Дебати з метою набуття ними відповідної кваліфікації. .

Основні місця (регіони, міста) де реалізується програма і з якими установами/ організаціями вона співпрацює:

Програма “Дебати” реалізується у Києві та області, Дніпропетровському, Харківському, Донецькому, Одеському, Херсонському, Кримському, Львівському, Івано-Франківському регіонах. Співпрацює зі школами,

вищими навчальними закладами, Інститутами підвищення кваліфікації вчителів та держслужбовців.

Списки контактних осіб в регіонах:

Дніпропетровськ: Павло Власов, Олена Назаренко, (0562) 320085,
pavlo@fregat.com

Одеса: Людмила Ямщикова, (0482) 238721, debate_odessa@paco.net

Харків: Галина Овчарова, (0572) 47 0155, 32 2300,
tarel@online.kharkiv.com

Калуш: Лада Маланій, (3472) 22-885, kmvk@kmvk.if.ua

Донецьк: Валентина Дьомкіна, Володимир Шейгус, (0623) 45 0249,
debate@cent.dn.ua

Сімферополь: Кузнецова Наталія, (0652) 22 0958, 25 7537,
debate@crimea.com

Львів: Юлія Терещук, (0322) 39 8731, 52 6483, olexter@polynet.lviv.ua

Херсон: Володимир Купрій, kupriy@mail.ru

Списки тренерів програм:

Тренерами програми є всі викладачі, які викладають “Дебати” в школах та інших дитячих та молодіжних закладах.

КРИТИЧНЕ Й ВІЗУАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ

Програма “Читання та письмо для розвитку критичного мислення” реалізується Науково-методичним Центром розвитку критичного та образного мислення “Інтелект”.

Адреса Центру:

Київ 01033

вул. Тарасівська 9-А, оф.54

тел.: (044) 221 97 43

факс: (044) 244 39 93

e-mail: natalia@cctd.kiev.ua

Програма ЧПКМ орієнтована на учнів 1-11 класів загальноосвітніх шкіл України. Мета програми – впроваджувати у шкільну практику стратегії викладання, які допомагають школярам осмислювати прочитане, виявляти самостійність у питаннях самоосвіти, розуміти логіку аргументів, вчитися уважно слухати співрозмовника, впевнено вести дискусії та приймати виважені рішення. Реалізація програми “Читання та письмо для розвитку критичного мислення” сприяє підтримці демократизації освіти шляхом змін у методиці викладання навчальних дисциплін. Проект пропонує чітку систему навчальних методик, які сприятимуть розвитку в учнів критичного мислення та навичок самостійного навчання. Програма ЧПКМ має розвитковий характер, оскільки пропонує моделі для розвитку персоналу, які можуть бути використані для підготовки вчителів та викладачів внз після закінчення проекту. Програма ЧПКМ на сьогоднішній день апробується в 30 країнах, які входять до складу мережі фондів Джорджа Сороса.

Напрямки реалізації програми:

- впровадження методичної системи ЧПКМ у практику викладання і навчання та адаптація її до умов України. З цією метою проводяться семінари-тренінги для практичних вчителів, завучів і директорів шкіл та методистів районних і міських відділів освіти (м.Київ, Одеський, Донецький, Харківський регіони та Автономна Республіка Крим)
- впровадження методики програми ЧПКМ через систему фахової перепідготовки вчителів на базі інститутів післядипломної освіти (Київ, Одеса, Донецьк, Сімферополь, Івано-Франківськ, Херсон, Кіровоград, Дніпропетровськ, Вінниця, Житомир)
- розробка лекційно-практичних занять та спецкурсів за програмою ЧПКМ у системі вузівської підготовки вчителів (Київ, Харків).

Програма ЧПКМ реалізується в 5 регіонах України: Київському, Харківському, Донецькому, Одеському та Автономній Республіці Крим. Основними партнерами НМЦ “Інтелект” у зазначених регіонах є інститути післядипломної освіти вчителів та педагогічні університети.

Контактні особи в регіонах:

м. Київ – Кравченко Наталія Адамівна, директорка НМЦ “Інтелект”

м.Харків – 1) Олійник Тетяна Олексіївна, доцент кафедри інформатики Харківського державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди

тел.: (0572) 67 53 58

2) Дядченко Ірина Вікторівна – заступник директора з профільної освіти Академічної гімназії № 45

тел.: (0572) 32 23 01

32 22 45

м. Донецьк – Ярош Галина Панасівна, завідувачка кабінету початкової освіти Донецького обласного інституту післядипломної освіти

тел.: (0623) 37 18 78

м. Одеса – 1) Свінтковська Світлана Андріївна, завідувачка науково-методичної лабораторії Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів

тел.: (0482) 25 03 47

2) Левчишена Оксана Михайлівна – завідувачка лабораторії громадянської освіти Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів

тел.: (048) 729 41 34

м. Сімферополь – Єфимова Тамара Василівна, методист лабораторії філологічної освіти Кримського республіканського інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів освіти

тел.: (0652) 27 33 70

Тренери програми ЧПКМ:

м.Київ

Кравченко Наталя - директорка НМЦ “Інтелект”

Гудзик Ірина – кандидат пед. наук, завідувачка лабораторії російської мови та мов національних меншин Інституту педагогіки АПН України

Погребенник Володимир – доктор філол. наук, професор, завідувач кафедри української літератури Національного педагогічного університету ім.М.Драгоманова

Дубовик Світлана – старший викладач кафедри методики початкового навчання Київського міжрегіонального інституту удосконалення вчителів ім.Б.Грінченка

Гарнік Ігор – доцент кафедри теорії та практики перекладу Міжнародного інституту лінгвістики та права

Кочерга Олександр - старший викладач кафедри психології Київського міжрегіонального інституту удосконалення вчителів ім.Б.Грінченка

Сікачина Валентина – вчитель початкових класів гімназії №143

Большакова Інна - вчитель початкових класів гімназії №143

Шматок Роман – вчитель української мови та літератури спеціалізованої ЗОШ №196

Кукса Валерія – вчитель біології, психолог спеціалізованої ЗОШ №196

Уретій Світлана – вчитель початкових класів спеціалізованої ЗОШ №71

Власенко Ольга – заступник директора, вчитель зарубіжної літератури спеціалізованої ЗОШ №200

Погребенник Ярослава – асистент кафедри української літератури Національного педагогічного університету ім.М.Драгоманова

Шторлін Валерій – вчитель зарубіжної літератури гімназії “Києво-Могилянський колегіум”

Богданова Олена – вчитель суспільних дисциплін гімназії “Києво-Могилянський колегіум”

Гайдукевич Любов – вчитель історії гімназії “Києво-Могилянський колегіум”

м. Харків

Олійник Тетяна – кандидат пед. наук, доцент кафедри інформатики Харківського державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди

Дядченко Ірина – заступник директора з профільної освіти Академічної гімназії №45

Роменський Юрій – вчитель французької мови Академічної гімназії №45

Васильєва Оксана – вчитель біології та психології ЗОШ №55

м. Донецьк

Ярош Галина – завідувач кабінету початкової освіти Донецького обласного інституту післядипломної освіти

Борян Неоніла – вчитель початкових класів ЗОШ №37

Стахєсва Олена – вчитель початкових класів ЗОШ №28 м. Маріуполя

Таровик Оксана – вчитель української мови та літератури ЗОШ №28 м. Маріуполя

м. Одеса

Свінтковська Світлана - завідувачка науково-методичної лабораторії Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів

Левчишена Оксана - завідувачка лабораторії громадянської освіти Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів

Пасат Олександра – вчитель української мови та літератури Крутоярівської ЗОШ Білгород-Дністровського району Одеської області

м. Сімферополь

Єфимова Тамара - методист лабораторії філологічної освіти Кримського республіканського інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів освіти

Радченко Галина – вчитель початкових класів ЗОШ №33

Хазов Євген – вчитель історії ЗОШ №33

Асанова Сайбе – вчитель початкових класів Кольчугинської ЗОШ з поглибленим вивченням російської та кримсько-татарської мов Автономної Республіки Крим

Асанова Усніє – вчитель англійської мови Кольчугинської ЗОШ з поглибленим вивченням російської та кримсько-татарської мов Автономної Республіки Крим

КРОК ЗА КРОКОМ

Назва програми (контактні телефони, адреса): Програма “Крок за кроком” – Всеукраїнський фонд “Крок за кроком”, недержавна організація, заснована 1999 року (директорка програми – Наталія Софій).

Адреса: 01034, Київ, вул. Пушкінська, 9, кв.4

Тел/факс: 235 1136; тел.: 531 1276

sofiy@irf.kiev.ua

Стисла характеристика напрямків реалізації програм:

Місія ВФ “Крок за кроком” – сприяти втіленню демократичних принципів з активним залученням сімей та місцевих громад в систему освіти України. ВФ “Крок за кроком” сприяє освітнім реформам в напрямку демократизації та гуманізації освіти шляхом започаткування та реалізації різних видів діяльності в освітньому секторі України. В основі програми ВФ “Крок за кроком” лежать цінності відкритого суспільства та визнання освітніх потреб усіх дітей та їхніх сімей.

Програми Фонду:

- програма “Крок за кроком”
- дошкілля
- початкова школа
- середня школа
- вища школа
- інтеграція дітей з особливими потребами
- освіта дітей національних меншин
- видавнича програма

Проекти Фонду:

- реалізація прав людини через рівний доступ до якісної освіти
- розвиток школи як осередка місцевої громади
- дитяча книга в Інтернеті
- запобігання насильства над дітьми
- реформа системи дитячої опіки
- запобігання ВІЛ/СНІДу серед дітей та молоді груп ризику

ПРАКТИЧНЕ ПРАВО

Назва програми (контактні телефони, адреса): Програма “Практичне право” (директор програми – Олена Пометун, методист – Гріцук Клавдія, координатор тренінгових програм - Тетяна Ремех, асистент – Ірина Гейко).

Адреса: 01023, Україна, м. Київ, вул. Мечнікова 16, кв. 5

Тел: (+380 44) 246- 6617 (факс), 220- 9085

Ел. Пошта: debate@cent.kiev.ua

Стисла характеристика напрямків реалізації програм:

- поширення курсу за вибором “Практичне право” в загальноосвітніх навчальних закладах України (підготовка вчителів до викладання курсу через регіональні семінари та Літні й Зимові школи; забезпечення посібниками учнів та методичними посібниками вчителів шкіл, де викладається курс);
- проведення позаурочних занять з підлітками силами соціальних служб та громадських організацій, заняття з “Практичного права” у притулках та колоніях для неповнолітніх;
- співпраця з юридичними клініками в галузі захисту прав громадян.

Основні місця (регіони, міста) де реалізується програма і з якими учтановами/ організаціями вона співпрацює:

програма “Практичне право” поширена в усіх (без винятку) регіонах України; співпрацює з Обласними інститутами підвищення кваліфікації вчителів, обласними та міськими управліннями освіти, соціальними службами для молоді в регіонах.

Списки контактних осіб в регіонах:

Київська область:	Бондарук Ірина	(263) 5 04 42
Полтава:	Магдик Ольга	(05322) 2 49 56
Харків:	Дух Людмила	(0572) 12 67 01
Вінниця	Неприцький Олександр	(0432) 32 08 46
Ужгород	Шиман Юрій	(03122) 3 43 32
Сімферополь	Кузнєцова Наталія	(0652) 22 09 58
Чернігів	Добровольська Галина	(04622) 3 02 77

Списки тренерів програм:

Новицька Ніна (Київ),
Гейко Ірина (Київська область),
Зима Олена (Дніпропетровськ),
Постнікова Галина (Луганськ),
Середяк Лариса (Львів),
Пилипчатіна Людмила (Харків),
Новікова Любов (Севастополь),
Силенко Валерій (Черкаси),
Сущенко Ігор (Чернігів),
Разумова Ольга (Макіївка),
Шаньгін Олександр (Хмельницький),
Стеценко Ольга (Чернігів),
Марченко Микола (Херсонська обл.),
Співак Наталія (Львів).

УПОВНОВАЖЕНА ОСВІТА

Назва програми (контактні телефони, адреса);
Уповноважена освіта

Телефон і факс: +380 44 212 6139

Адреса: 04053, Київ, Артема, 40 – 5

Електронна пошта: icwc@ln.ua

Стисла характеристика напрямків реалізації програм:

Уповноважена освіта – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід

Курс уповноваженої освіти включає в себе чотири проблемні блоки занять: “Успішне співробітництво (трансформація конфліктів)”, “Діалог різноманітностей (гендерна рівність)”, “Керувати собою – співробітничати з іншими (формування команди і лідерство)”, “На шляху до ненасильства (міжнародні документи в цій галузі)”. Кожний блок сформований з комплексу вправ, які детально описуються в підручнику.

Програма реалізується в школах, позашкільних закладах, вищих навчальних закладах та системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Основні місця (регіони, міста) де реалізується програма і з якими установами/ організаціями вона співпрацює;

Україна

Вінниця – “Прогресивні жінки”

Донецьк – середня школа

Київ – Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти

Львів – Молодіжний центр ім. Н. Кобринської

Сімферополь – “Жіноча ініціатива”

Чернігів – гуманітарна гімназія

Ізмаїл – середня спеціальна школа

Харків – ромська недільна школа

Інші країни:

Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Литва, Молдова, Таджикистан,

Узбекистан

Списки контактних осіб в регіонах:

Олена Семіколенова, Сімферополь, тел: 0652 294465

Ярослава Сорокопуд, Львів, тел: 0322 281054

2) Списки старших тренерів програм;

Старші тренери:

Галина Дацюк

Олена Зайцева

Олександр Савенок

Олена Семіколенова

Ярослава Сорокопуд

Олена Сулова

Анжела Шиліна

Нові тактики громадської роботи

Опис тактик: стратегічний аспект

- Опишіть сучасну або минулу соціальну проблему, яка потребує відгуку. Опишіть процес, як цей відгук був встановлений або організований. Приклади або історії про те, як проблеми, з якими стикаються люди, можливо донести до читачів (і це навіть важливіше для письмового документа, ніж для проведення тренінгу).
- Хто були ваші потенційні союзники? На яку аудиторію був розрахований вплив вашої тактики? Чи намагались ви впливати на лідерів? ЗМІ? Загальну громадськість? Міжнародну громадськість?

Опис тактики: розвиток тактики

- Як народилась тактика? Був це відгук на конкретну ситуацію? Була вона випадковою? Або це була частина більш широкого стратегічного плану? Ви дізнались про неї від інших організаторів чи перенесли з чогось, що використовувалось в іншому контексті? Чи є цікава історія про народження тактики?
- Чи було важко розробляти або впроваджувати тактику? З якими перепонами ви стикнулись? Чи боялися люди це робити?
- Дійсні результати: як задіяні особи описують результати і вплив використання тактики?
- Уроки: що спрацювало? Що ви зробили б інакше? Чи мали ви можливість використовувати тактику постійно та розвивати її впровадження в різні способи, навчаючись з досвіду?

Перенесення Тактики

- Які рекомендації ви маєте для тих, хто можливо захочуть впроваджувати вашу тактику?
- Які фактори треба враховувати, починаючи впровадження тактики? Чи ви можете надати перелік?
- Які є обмеження тактики?
- Інші застосування тактики: чи знаєте ви про інші застосування тактики? Якщо так, чим відрізняється впровадження і результати, чому?

Нові тактики громадської роботи

Науково-методичний Центр
розвитку критичного та
образного мислення “Інтелект”
Директорка – Кравченко Н.А.

Науково-методичний Центр розвитку критичного та образного мислення “Інтелект” був зареєстрований як Всеукраїнська громадська організація 22 жовтня 1999 року. На сьогоднішній день НМЦ «Інтелект» реалізує дві мережеві програми Інституту Відкритого Суспільства (Нью-Йорк, США) – “Читання та письмо для розвитку критичного мислення” та “Формування образного мислення” (“Стратегії візуального мислення”). Реалізація обох програм розпочиналася Міжнародним Фондом “Відродження”, а потім була передана на подальшу реалізацію Центру “Інтелект”. Передача була зумовлена з одного боку тим, що відповідно до стратегічних планів розвитку МФВ відбувалось виділення крупних програм і проектів у окремі організації для забезпечення їх подальшого існування та забезпечення фандрейзінгу, а, з іншого боку, директорка НМЦ “Інтелект” свого часу була координатором обох програм у МФ “Відродження”.

Опис тактик: стратегічний аспект

Реалізація програми “Формування образного мислення” (“Стратегії візуального мислення”) розпочалася в Україні у 1997 році, а реалізація програми “Читання та письмо для розвитку критичного мислення” – у 1998 році.

Реалізація програм була відгуком на важливу соціальну проблему того часу і сьогодні – реформування освіти в Україні. Реформування змісту освіти – прерогатива та пріоритет держави, а сприяння цьому процесу – одне з важливих завдань громадського сектора, на нашу думку. Це пояснюється тим, що громадські організації більш гнучко реагують на зміни, які відбуваються в суспільстві і можуть розпочати процес реформ не “зверху”, а “знизу”, тобто озброїти практичних вчителів і викладачів вч новітніми педагогічними технологіями, які дають позитивний результат і сприяють підтримці демократизації освіти шляхом змін у методиці викладання навчальних дисциплін.

Оскільки програми надійшли в Україну “ззовні”, то загальна стратегія визначалася керівниками проектів у США, але країни-учасниці вносили свої корективи у загальну стратегію, адаптувавши їх до місцевих умов.

Проблема реалізації програм НМЦ “Інтелект” полягала у тому, що обидві програми освітні і потребували дозволу Міністерства освіти України, Головного Управління освіти Київської міської держадміністрації чи регіональних та обласних органів освіти для експериментального їх впровадження в навчальних закладах України. Тому з самого початку їх реалізації в Україні була використана тактика залучення регіональних інститутів підвищення кваліфікації вчителів з метою широкого розповсюдження методик програм через систему післядипломної підготовки вчителів. Одночасно проходила експериментальна

апробація методик у вищих навчальних закладах педагогічного профілю з метою забезпечення системного впливу на процес реформування освіти в Україні.

До того ж, важливим моментом було питання так званої інституалізації програм. У нашому випадку дуже важливо було знайти підтримку серед науковців, щоб забезпечити відповідний статус програмам. Ми вдалися до тактики залучення до тренерської роботи за методиками програм представників Академії педагогічних наук України, викладачів внз, а у програмі “Формування образного мислення” – співробітників художніх музеїв Києва та практичних психологів. Все це сприяло популяризації програм в Україні та наданню їм відповідного статусу. Одночасно велась робота з представниками адміністрації шкіл, співробітниками Міністерства освіти і науки України, відділів освіти міськ- та райдержадміністрацій шляхом ознайомлення їх з методиками програм через їх участь у тренінгах НМЦ “Інтелект”. Паралельно реклама діяльності Центру відбувалась через ЗМІ, що теж сприяло популяризації методик програм в Україні.

Опис тактики: розвиток тактики

Тактика залучення до тренерської роботи за програмами Центру науковців, викладачів внз, методистів інститутів післядипломної роботи, психологів та музейних працівників не була випадковою. Вона була одним з ключових моментів стратегічного плану розповсюдження методик програм “Читання та письмо для розвитку критичного мислення “ та “Формування образного мислення “ (“Стратегії візуального мислення”) в Україні. Оскільки громадянське суспільство у нашій державі знаходиться лише у зародковому стані, вплив громадських організацій на процес прийняття рішень у соціальній сфері залишається незначним, хоча в основних державних документах зазначається, що третій сектор повинен активно співпрацювати з органами державної влади. Ініціатива щодо такої співпраці надходить, на жаль, лише з боку громадських організацій, хоча активна участь громади в управлінні державними процесами – характерна риса громадянського суспільства. Виходячи з вищезазначеного, ми почали співпрацювати з окремими посадовими особами, активно залучаючи їх як до тренерської роботи, так і до надання консультаційних і експертних послуг Центру. Така тактика себе виправдала, але були й певні перепони у її реалізації. Перш за все, залучені особи не зовсім охоче розповсюджували інформацію про програми Центру серед своїх колег-науковців, а тим паче у тих інституціях, де вони працюють. Вони чомусь вбачали у цьому конфлікт інтересів, якого, на нашу думку, не існувало у даному випадку. З іншого боку, часто поставало питання про авторські права на методики, оскільки зацікавлені особи використовували методологію програм, не зазначаючи при цьому джерело інформації.

Щодо уроків, які ми винесли з застосування цієї тактики і до її подальшого розвитку можемо зазначити, що поки основні положення Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті не будуть реалізовані на практиці, тобто не будуть розширені управлінські можливості громадської

думки і управління освітою матиме меншу залежність від впливу конкретних посадових осіб, про якісь інші варіанти розвитку тактики говорити передчасно.

Перенесення тактики

Рекомендації щодо застосування тактики, яка описувалась вище:

- перед початком впровадження тактики ретельно ознайомтеся з ситуацією у вашій галузі; важливо знати, хто впливає на процес прийняття рішень і в якій мірі;
- залучайте до співпраці дійсно зацікавлених осіб, які сприймають філософію програм і бачать користь для освітніх чи будь-яких інших державних закладів у реалізації міжнародних проектів;
- потрібно заручитися підтримкою керівників установ чи організацій, які залучені до реалізації вашого проекту;
- уважно поставтеся до формування команди тренерів, щоб уникнути дискомфорту у стосунках між членами команди, особливо якщо вони є представниками різних інституцій і професій.

МЕРЕЖА ПЕДАГОГІКИ УПОВНОВАЖЕННЯ (УПОВНОВАЖЕНОЇ ОСВІТИ)

Інформаційно-консультативний
жіночий центр

Опис мережі педагогіки уповноваження щільно пов'язаний як з розвитком мережі, так і з самою програмою, як засадничим елементом розвитку мережі. Насамперед, слід описати, що ми називаємо педагогікою уповноваження. В нашому випадку

Педагогіка уповноваження – це навчальний процес на засадах гендерної справедливості та ненасильства, спрямований на створення умов, при яких можна отримати навички самоорганізації групи шляхом навчання через безпосередній досвід.

Програма стартувала 1996 року в 3 містах України – Києві, Сімферополі, Ужгороді; міжнародна мережа почала розвиватися з 1999 року. Зараз, на базі педагогіки уповноваження, працюють в Азербайджані, Грузії, Казахстані, Киргиз стані, Молдові, Литві, Таджикистані, Узбекистані. Це охоплює більше як 200 тренерів і тренерок та більше 3000 студенток і студентів.

Спочатку програма була підтримана Глобальним жіночим фондом. З 1999 року основним донором програми в мережі став Інститут відкритого суспільства та фонди Сороса на національних рівнях.

1. Стратегічний аспект

Педагогіка уповноваження зародилася як ідея свідомого материнства та батьківства у партнерському вихованні дітей на засадах ненасильства та гендерної чуйності. Цей етап носив характер **неформальної освіти** (1996), а тому тренером чи тренеркою могли стати будь-хто, хто прагли того ж, що і фундаторки програми.

Пізніше ми зрозуміли, що проведення занять не на регулярній основі є менш ефективним, а тому перейшли на іншу стадію – **неформалізованої освіти** (1997 – 2001), коли склад групи носив сталий характер, а заняття відбувалися у вигляді курсів протягом тривалого часу з регулярними зустрічами. Вимоги до тренерського колективу стали більш упорядкованими і послідовними.

2001 рік, позначений для програми отриманням ліцензії Міністерства освіти і науки України на право здійснення підвищення кваліфікації спеціалістів галузі інноваційної діяльності в освіті (гендерна проблематика і успішні комунікації). Це стало наступним кроком в розвитку програми і відноситься вже до **формального** етапу.

2. Розвиток тактики:

1993 – 1995 роки позначені як час старшування різноманітних тренінгових проектів і програм в Україні. Вони стосувалися прав людини, жіночого лідерства, пошуку коштів для громадських ініціатив, стратегічного планування,

тощо. Лише деякі з них перетворилися на справді успішні і укорінилися в українському контексті.

Можливі причини нежиттєздатності деяких тренінгових програм:

- Проведення тренінгов лише іноземними тренерами без залучення місцевих кадрів
- Нав'язування тем і тактик для тренінгу
- Обговорення тем і проблем, далеких від місцевих потреб
- Відсутність послідовності в тренінгових програмах

Такі причини створили ситуацію, коли дехто стали вважати тренінги як щось чуже і далеке для української ментальності в цілому. Ми дотримувалися іншої думки, а тому намагалися знайти “третій шлях”, який врахував би як набутки західного тренерського мистецтва, так і місцеві реалії (потреби, досвід, педагогічну науку, тощо).

Важливу роль на цьому шляху зіграли для нас принципи педагогіки уповноваження:

- ПРИХОДИТИ ВЧАСНО – ПУНКТУАЛЬНІСТЬ
- БУТИ ПОЗИТИВНИМИ ДО СЕБЕ ТА ІНШИХ
- НЕ КРИТИКУВАТИ СЕБЕ, ІНШИХ, А ТАКОЖ ІДЕЇ, ЩО ВИСЛОВЛЮЮТЬСЯ
- НЕ ПЕРЕРИВАТИ, ГОВОРИТИ ПО ЧЕРЗІ, КОРОТКО І НЕЧАСТО
- ДОБРОВІЛЬНІСТЬ
- ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ БЕЗ УЗАГАЛЬНЕНЬ
- КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ
- ЧУЙНІСТЬ ДО РІЗНОМАНІТНОСТЕЙ

Важливо, що на цих принципах базується не лише зміст програми, але й структура стосунків і організацій, які її здійснюють.

Однією із складових успіху розвитку програми є фінансування. Вперше ідея педагогіки уповноваження була підтримана грантом Глобального жіночого фонду. Це стало для нас великою несподіванкою, бо в ідею, яка зародилася в молодій жіночій організації, в далекій, мало кому відомій Україні, повірили інші люди. Це допомогло нам працювати ще активніше, ще відданіше.

Це допомогло нам також працювати і розвивати програму далі, за відсутності будь-якого фінансування (1997 – 1998).

1998 року ми подали пропозицію до Жіночої мережевої програми Інституту відкритого суспільства щодо включення “Уповноваженої освіти” до мережених програм, тобто таких, які здійснюються водночас в кількох країнах мережі фондів Сороса і координуються, зокрема, через офіс у Нью-Йорку. Написання пропозиції було новою для нас справою, а тому технічна допомога координаторки Жіночої програми Міжнародного фонду “Відродження” в подоланні чисельних формальних стадій сприяла повному і своєчасному оформленню матеріалів. Наступною стадією (1999) стали міжнародні презентації програми – спочатку координаторкам жіночих програм, а, після конкурсного відбору перших шести країн, майбутнім командам. Ідея була прийнята, після чого почалося практичне впровадження – тренінги для

тренерів для Грузії, Казахстану, Литви, Таджикистану і Узбекистану і старт програм в цих країнах. 2000 року до нас приєдналися Азербайджан і Молдова, 2001 – Казахстан. 2002 року до фінансування програми долучився Проект Бірми, підтримавши проведення тренінгу для тренерів для Індонезії і діаспори Бірми.

Весь цей час співпраця Мережевої жіночої програми і Мережі уповноваженої освіти базувалася на партнерстві і “двосторонньому зв’язку”, а не лише на традиційних стосунках “заявка – гроші – звіт”. Це допомагає вчасно корегувати наступні кроки і ефективніше планувати розвиток і перспективи.

3. Перенесення тактики

Організуючи тренерську мережу, важливо з самого початку визначити спільні критерії майбутньої роботи.

Що може бути різним або/та несумісним, залежно від підходів і практик здійснення тренінгів:

- час проведення вправ (стислий чи триваліший)
- спосіб опису справ (більш конкретний, “інструктивний” чи більш загальний, “філософський”)
- спосіб обговорення (більш конкретний чи більш загальний)
- “м’якість” (не нашкодь!) чи “жорсткість” (провокативність)
- стиль (змагальний чи кооперативний)
- більш персоніфікований (менший розмір груп) чи менш (групи більше 25 – 30 осіб)
- орієнтований на передачу знань чи комплексний світоглядний
- рівень дидактичності
- вузька тематика чи загальні підходи
- чіткий режим часу чи вільний
- тренінг-робота чи тренінг-життя (відповідність принципів тренінгу практиці життя)

Окреме застереження стосується підготовки тренерської команди. Міждисциплінарний підхід програми вимагає майже енциклопедичних знань в різних галузях знань. Водночас, вимагаються добрі аналітичні навички та вміння добре допомагати у веденні групової дискусії. Ці критерії вимагають від тренерок і тренерів постійної роботи над собою не лише під час роботи, але й в повсякденному житті.

Інше застереження відноситься до малого досвіду структурного ненасильства взагалі. Тривалі практики розвитку вертикальних структур ускладнюють впровадження горизонтальних організаційних утворень.

Це важко в силу різних причин:

- поширений глибокий досвід тоталітарного совітського періоду з домінуванням вертикальних насильницьких структур
- культуральні особливості, що виправдовують підкорення і підпорядкування
- тиск з боку держави (законодавчі положення) у наполяганні впроваджувати вертикальні структури в будь-яких зареєстрованих організаціях

Тим, хто бажали би розпочати програму і мережу, подібні нашим, слід брати до уваги:

- високі особисті мотивацію і зобов'язання;
- відданих і страсних людей;
- дружнє “внутрішнє коло” – рідні, друзі і подруги, які підтримують вашу ініціативу;
- добрі техніки;
- гнучкість і творчість;
- позитивну і конструктивну орієнтацію;
- добровільне ненав'язливе просування ініціативи;
- відкрите мислення;
- чуйність і відкритість до збагачення ідеями і практиками інших – здатність шукати і знаходити подібне і використовувати це у зв'язку

Ось такі наші кроки при залученні нових людей і структур до роботи:

- Запрошення зацікавлених людей на тренінг з проханням визначити їх майбутні сфери застосування програми.
- Запрошення “ключових осіб” (майбутніх тренерів, тих, хто приймають рішення (адміністрація, місцеві лідери, тощо), донорів, іншу можливу підтримку) у тренінгу для тренерів.
- Запрошення команди, що працює, на тренінги зі стратегічного планування та захисту громадянських інтересів на базі педагогіки уповноваження.
- Спільне обговорення прийнятності застосування програми та види такого впровадження.
- Розробка робочого плану та його впровадження.
- Обговорення результатів попереднього впровадження та підготовка до наступного оберту програми.

Форми роботи з тренерською командою різні, залежно від рівня залучення людини у програму:

- Презентаційний тренінг – півдня, один день – для нових людей, тих, хто приймають рішення, представництва змі, тощо – для більшої обізнаності щодо програми.
- Тренінг для тренерів – 3 дні, 5 днів, 2 тижні – для майбутніх тренерів і тренерок, педагогів, тощо для отримання первинних тренерських знань і навичок.
- Тренінг підвищення кваліфікації – різної тривалості – для діючої тренерської команди різних “поколінь” (досвіду, освіти, тощо) для покращання і поглиблення знань, навичок, обміну досвідом, тощо.
- Літні і зимові табори – близько двох тижнів – подібне до тренінгів підвищення кваліфікації плюс розширене неформальне спілкування, круглі столи, майстерні з окремих питань (організаційний розвиток, дослідження, пошук коштів для підтримки програми, тощо), розваги (“капусники”, екскурсії, відвідування організацій, тощо).
- Технічна допомога – різної форми і тривалості – на вимогу для допомоги у вирішенні конкретних проблем та для спільного їх обговорення.

- Випускниці і випускники – неформальна мережа тих, хто закінчили курси по програмі – для регулярного залучення людей в роботу програми та посилення відчуття причетності.

Про тренінги для тих,
хто працюють у школах Узбекистану
за програмою “Уповноважена освіта”
та іншими освітніми програмами
Інституту відкритого суспільства

У жовтні – листопаді 2002 року в Узбекистані пройшли регіональні тренінги для тренерів і тренерок освітніх програм, які працюють в школах за підтримкою Інституту відкритого суспільства (ІВС).

Ці тренінги були ініційовані програмою “Уповноважена освіта” та підтримані Дирекцією освітніх програм і Гендерною програмою ІВС – Фонд Сприяння Узбекистан.

Мета проекту – посилення взаємодії освітніх програм ІВС, підтримка діяльності тренерок і тренерів, надання їм можливості ознайомлення з методиками споріднених програм, обміну досвідом і встановлення зв’язків.

В тренінгах взяли участь 97 тренерів і тренерок і 90 осіб, які займаються організацією освіти.

Програмою тренінгів було передбачений розгляд проблеми успішного спілкування, гендерної рівності, а також презентація освітніх програм, які діють в регіонах.

Успішне спілкування і гендер давалися за методикою уповноваженої освіти.

Після цього учасниці й учасники ознайомилися з цілями, завданнями і методами програм “Дебати”, “Критичне мислення”, “Живе право” (Street Law), “Удосконалення шкіл”.

В ході обговорень і в підсумкових анкетах учасниці й учасники відобразили своє позитивне ставлення до проведеної роботи, відзначивши її корисність. Були також відзначені взаємне збагачення досвідом, отримання можливостей використання методик, які застосовують різні програми, а також значущість спільних дій і перспективи партнерських проектів.

Присутні відзначали, що вже в ході проведення тренінгів відчувалися зміни в організації і проведенні вправ, спроби застосування отриманого від інших програм. Так, в Нукусі тренерки програми критичного мислення замінили на позитивні тексти, які вони використовували раніше в програмі. Вони відзначили, що позитивність більш продуктивна для всіх видів діяльності.

Тренери дебатної програми відзначили, що дотримання принципів, які обговорюють і приймають учасниці й учасники, сприяють швидшому досягненню цілей програми: вміння аргументувати.

Тренерки уповноваженої освіти сказали, що вони збагатилися підходами критичного мислення. Це допоможе їм в роботі над собою. Вміння аргументувати можна запозичити з дебатної програми. Інші програми запропонували ще й нові цікаві рухавки.

Тренерки й тренери всіх програм відзначили, що саме принципи і підходи уповноваженої освіти сприяли зближенню, створенню атмосфери взаєморозуміння й співробітництва. Попередні спроби (до ініціатив уповноваженої освіти) провести такі “тренінги зближення” не були іспішними.

Під час групових обговорень та індивідуальних бесід багато присутніх зверталися з проханням навчити їх методиці уповноваженої освіти.

Для організаторок та організаторів освіти тренінги також передбачали презентацію всіх освітніх програм, підтриманих ІВС.

Ці тренінги проходили за участю відповідальних робітників і робітниць Міністерства народної освіти Республіки Узбекистан, які спеціально для цього були направлені в регіони згідно домовленості, а також керівництва відділів народної освіти та навчальних закладів.

Все формы работы были интерактивными. Вначале участники и участницы принимали Принципы (активно их обсудив. Очень много положительных отзывов о принципах).

Затем Уполномоченное образование давало основные понятия гендера.

Программа Критическое мышление знакомила с целями и некоторыми формами работы, Дебатная программа в интерактиве знакомила с этапами аргументирования, видами Дебатов.

В регионах, где работали другие программы (Живое право,

Усовершенствование школ), тренеры также презентовали свои программы.

Организаторы народного образования проявили очень большую заинтересованность в ознакомлении с целями и формами работы образовательных программ. Они были активны, обсуждая упражнения и игры, задавали много вопросов. Следует отметить, что их очень интересовали возможности организации работы представленных программ в школах и лицеях, гимназиях, детских дошкольных и внешкольных учреждениях.

В отзывах тренинг признавался познавательным, полезным, интересным и своевременным.

Презентации программ готовились тренерами, которые участвовали в ТоТ.

В процессе подготовки презентаций действующих Программ уже проявились признаки взаимовлияния программ. Тренеры отметили, что там, где проявлялось следование принципам позитивности, добровольности, персонификации, Презентации были наиболее успешными.

После тренингов участникам были предложены анкеты, в которых отражались мнения о содержании тренинга, формах работы и возможности применения полученных знаний. Все анкеты изучены. В анкетах нет ни одного негативного отклика.

Много предложений о расширении этой деятельности и участия в ней.

ПРИМЕРЫ НЕКОТОРЫХ ОТЗЫВОВ:

«Мы получили возможность узнать друг-друга и это прошло в такой атмосфере, что мы успели подружиться, договориться о дальнейшем взаимодействии. Мои коллеги из Ханки и Хивинского района Хорезмской области собираются приехать в школу, где работаю я, я договорился о поездке в Ургенч, школу, где работает Хабибуллина Зульфия. Это много значит. Необходимо, чтобы поддержка, которую мы ощутили, участвуя в тренинге, продолжалась.» -

**Раджабов Хамза, тренер Усовершенствования школ, директор школы
Гурленский р-н, Хорезмская область**

«У меня было чувство, что наша связь и вообще работа образовательных программ угасает. Теперь этого чувства нет. Нас как бы подтолкнули к новым действиям. Мы хотим действовать, особенно почувствовав эту связь и поддержку»,- **Мадаминов Умрбек, тренер, директор школы в селе «Эски кият» Хивинского района.**

«Мы знали очень поверхностно о существовании других тренеров, но ни их, ни их работы не знали. Теперь у меня уверенность, что много в школах равнодушных заинтересованных людей, а значит перспектив развития образования.. Я буду стремиться взаимодействовать с ними.»,- **Примбетова Базаргуль, школа №21 г.Нукуса**

«Мне очень понравилась программа Уполномоченное образование, я узнала много нового и полезного. Где можно научиться, чтобы быть тренером УпОб? Помогите стать тренером Уполномоченного образования»,- **Рахимбаева Адолат, гимназия №1 г.Нукус.**

«Я УЗНАЛА ТАК МНОГО ПОЛЕЗНОГО О ДЕБАТНОЙ ПРОГРАММЕ, методах ЧПКМ. Все это поможет нам совершенствоваться самим и совершенствовать нашу работу»,- Хабибуллина Зульфия, школа 12 г.Ургенч

Нафиса (Программа Уполномоченное образование) : Я не предполагала, что так обогатятся мои представления о новых возможностях работы по развитию детей , да и нас самих.

Рано Махкамова (Программа Критическое мышление): « Я приехала с намерением посмотреть, что здесь и уехать в тот же день, если не понравится. Я не уехала. Мне очень понравилось! Хотелось бы иметь возможность и в нашу школу привести УПО.»

Зарифа Хасанова: « Я работаю по «усовершенствованию школ». Думаю, эти три дня мне посчастливилось участвовать в содержательном и нужном тренинге по Уполномоченному образованию.

Теперь я очень хочу, чтобы эта программа началась в школе, где я работаю»...

Мутабар(Программа Усовершенствование школ) : Нас было много, когда мы обучались. Но в последнее время мне стало казаться, что я одна. Теперь я увидела, что в Наманганской области работают и другие тренеры , а я могу поддерживать связь с ними, обмениваться опытом, вместе вести работу».

Мияссар : «Я участвую в ЧПКМ и программах Каунтерпарт К .Очень ново для меня Уполномоченное образование. Мне кажется, это надо расширять. Мы ждем помощи и от вас.»

Мамура М. « Я обучалась в многих программах, имею хороший опыт и знания, которыми хочу поделиться с другими. Поэтому можете привлекать в качестве тренера, когда будете работать с педагогами. Я готова помогать и в мониторинге.»

Зафаржон: Я думаю, было бы полезно, если бы нам побольше давали материалов из истории и теории образовательных программ»

Заметки тренера:

После проведения этих тренингов, я испытываю чувство глубокого удовлетворения оттого, что постоянно ощущала их востребованность и пользу для тренеров, работников народного образования и других. Я уверена, что именно принципы и подходы Уполномоченного образования объединяют людей, создают условия для успешного сотрудничества и развития. Эти ощущения формировались и поддерживались отзывами, действиями и предложениями участников и участниц.

Работа была успешной и потому, что во время подготовки и реализации проекта мы ощущали понимание, поддержку и помощь со стороны руководителей Программ ИОО и работников(Ш.Ашрафханова, Э.Файзуллаева, РГ.Субанова и Ф.Ашматова)

Вместе с тем, думается, что сделаны лишь первые шаги. Такая работа должна быть постоянной, так как создает условия не только продолжения, но и совершенствования, расширения образовательной деятельности для инициативных и заинтересованных людей, какими являются наши тренеры.. Без информационно- методической поддержки, а также внимания к практическим нуждам их деятельности трудно рассчитывать, что все усилия ИОО по демократизации образования в нашей стране будут эффективны.

Наталя Кургановська